

νήθη δ' ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ἐν Σάμῃ, ἐν τῇ θέσει «Βίγγλα» προϊστορικὸν κτίσμα ἐκ κυκλικῶν καὶ τετραγώνων δωμάτων καὶ ἐξηκριβώθη ὅτι τοῦτο κατὰ τὸ ἕτερον τοῦλάχιστον τῶν ἄκρων αὐτοῦ ἦτο ἐλλειψοειδές, ἦτο ἄρα τοιοῦτον τὸ σχῆμα, οἷα τὰ ἀποκαλυφθέντα ἐν τῇ Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας, ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Βοιωτίας, ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας καὶ ἀλλαχοῦ κτίσματα. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐργασίαις ταύταις ταῖς ἐν τῇ παραλίᾳ χώρα τῆς ἐπαρχίας Σάμης, τῇ ἀπέναντι τῆς Ἰθάκης, οὐδὲν λείψανον Μυκηναϊκῆς τέχνης ἀνεφάνη. Ἔργα Μυκηναϊκῆς τέχνης εὐρίσκονται μόνον κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Λειβαθοῦς καὶ τῆς Κράνης, ἐν χώρᾳ τουτέστι τετραμμένη πρὸς τὴν Ὀμηρικὴν Πύλον καὶ πρὸς τὴν Κρήτην. Ἐκ Κρήτης δὲ πιθανῶς ἔλκει τὴν καταγωγὴν ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ Μυκηναϊκὸς πολιτισμός.

Πρόεβη δὲ ἡ Ἑταιρεία καὶ εἰς σκαφικὰς ἐρεῦνας ἐν Σίφνῳ διὰ τοῦ καθηγητοῦ καὶ μέλους τοῦ Συμβουλίου Ἰακώβου Δραγάτη, ὅστις ἐξηρεύνησε τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ἁγίου Νικήτα καὶ τοὺς σπουδαιότερους τῶν εἰκοσι καὶ ὀκτὼ σωζομένων ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ νήσῳ πύργων. Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Συμβούλιον ἔκθεσιν αὐτοῦ «ἡ κατασκευὴ πάντων τῶν πύργων εἶνε ἡ αὕτη, τὸ σχῆμα κυλινδρικόν, ἡ θύρα πρὸς νότον πάντοτε. Ἡ ἐσωτερικὴ διάμετρος αὐτῶν ποικίλλει ἀπὸ 10, 60 μέχρι 6,38. Οἱ μικρότεροι αὐτῶν δὲν ἔχουσιν ὑποδιαίρεσιν ἐσωτερικὴν, ἐνῶ οἱ μεγαλύτεροι διαιροῦνται εἰς δύο καὶ τινες εἰς τρία τμήματα. Τὰ κάτω διαμερίσματα αὐτῶν συγκοινωνοῦσιν ἐσωτερικῶς πρὸς τὰ ἀνώτερα διὰ κλίμακος ἀκολουθούσης τὸ κυλινδρικὸν σχῆμα τοῦ πύργου. Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας ἰσοδομικός, ἔχων τὰς ἀρμογὰς τῶν λίθων οὐχὶ πανταχοῦ καθέτους, ἀλλ' ὀλίγον κεκλιμένας. Εὐρέθησαν δ' ἐντὸς τῶν πύργων θραύσματα ἀγγείων πηλίνων πιθοειδῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον,

μετ' ἐντετυπωμένων γεωμετρικῶν κοσμημάτων καὶ σπειροειδῶν Φαίνεται δ' ὅτι ἡ πληθὺς τῶν εἰς τὴν νῆσον ταύτην πύργων λόγον εἶχε τὴν μετάδοσιν εἰδήσεων δι' ἰδιαιτέρων σημάτων, ἐν μὲν νυκτὶ διὰ τῆς φρυκτωρίας, ἐν καιρῷ δ' ἡμέρας διὰ τοῦ καπνοῦ ἢ ἄλλων ἀπὸ συμφωνίας τρόπων, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς νήσου εἰς τὸ ἄλλο, ὡς σαφέστατα δηλοῦται ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους θέσεως αὐτῶν· εἶνε δὲ ἡ παναρχαία βάσις τῆς τηλεφωνικῆς καὶ τηλεγραφικῆς. Ἀλλὰ καὶ πρὸς φρούρησιν ἦσαν ἰδρυμένοι οἱ πύργοι ἔνεκα τῆς ὑπάρξεως τῶν μεταλλείων, καὶ εἰς προστασίαν τῶν περίξ συνοικισμῶν, οἷοι πολλοὶ παρατηροῦνται ἐν Σίφνῳ. Ἐσχηματίζετο διὰ τῶν πύργων πλέγμα ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον, οὗ κέντρον αἱ τρεῖς ἀκροπόλεις, ἡ ἀρχαιοτάτη τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, ἡ μετὰ ταύτην τοῦ Ἀγίου Νικήτα καὶ ἡ τοῦ Κάστρου».

Τοσαῦτα περὶ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας. Περὶ δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν δημοσιευμάτων ἀνακοινοῖ τὸ Συμβούλιον τὰ ἐξῆς: Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐξεδόθησαν ἤδη τὸ Γ' καὶ Δ' τεῦχος τοῦ 1914 καὶ ὁλόκληρος ὁ τόμος τοῦ 1915, ἐντὸς βραχυτάτου δὲ χρόνου ἐκδίδονται καὶ τὰ Πρακτικά τοῦ 1914. Πρὸς τούτοις δ' ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας καὶ ἄλλα δημοσιεύματα, ἥτοι Ἐπιγραφαὶ Μακεδονίας ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου τεύχος Α' καὶ Ἀρχαιολογικὰ Μελετήματα ὑπὸ Γεωργίου Γαρδίκου. Τὸ περὶ τῶν ἐγχρῶμων σιγηλῶν τῶν Παράσων σύγγραμμα διατελεῖ εἰσέτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια. Ἡ δὲ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ἐξακολουθεῖ πλουτιζομένη κατὰ τὸ σὺνηθες μέτρον, πάσης φροντίδος καταβαλλομένης ὅπως αὕτη καταρτισθῇ εἰς τελείαν Ἀρχαιολογικὴν Βιβλιοθήκην.

Ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ ἀνεκοίνωσεν ὑμῖν τὸ Συμβούλιον ὅτι εἶχεν ὑποδειχθῇ τῇ Ἑταιρείᾳ ἡμιεπισήμως,

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΣΙΦΝΩΙ

Ἀποφάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀναλαβὼν τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν πατρίδα μου Σίφνον παρουσιάζομένων πολλῶν ἀρχαίων κυλινδρικών πύργων, μετέβην ἐκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου καὶ πρέμεινα μελετῶν καὶ ἐργαζόμενος μέχρι που τῶν ἀρχῶν Αὐγούστου. Ἡ ἔρευνα αὕτη τῶν κτιρίων τούτων, ὧν οὔτε οἱ χρόνοι, οὔτε ὁ σκοπὸς εἶχον ἐξακριβωθῆ, ἔπρεπε νὰ περιστραφῇ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν, τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐχρησιμοποιήθησαν, καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν κατεσκευάσθησαν καὶ παρουσιάζονται ἐν τῷ αὐτῷ πληθύνει ἀποκλ. εἰστικῶς ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης. Διότι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ ἄλλων νήσων, ὅπως ἐπὶ τῆς Ἀνδρου, τῆς Τήνου καὶ ἄλλαχού, ἀλλὰ εἰς μικρὸν ἀριθμόν. Ἐπὶ τῆς Σίφνου ἔχω ἀπαριθμῆσαι εἰκοσι καὶ ὀκτὼ ἐν ὅλῳ, οὓς καὶ ἔχω σημειώσῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου αὐτῆς, τοῦ πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ συνδέσμου τῶν Σιφνίων ἐκδοθέντος.

Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξετασθῶσι λεπτομερῶς οἱ κυριώτεροι τούτων καὶ λόγῳ μεγέθους καὶ λόγῳ διατηρήσεως. Διότι καὶ διαφόρων διαμέτρων εἶνε καὶ διαφόρου συντηρήσεως, ἰδίως εἰς ὕψος. Πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον ἦτο νὰ ἐρευνηθῇ τὸ ἐσωτερικὸν ἰδίως τῶν καλλίτερα διατηρουμένων, νὰ σχετισθῇ δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτῶν πρὸς ἄλλα ἀρχαῖα κτίρια ἐπὶ τῆς νήσου διατηρούμενα. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐγένετο, ὥς φαίνεται ἐκ τῆς ὑποδαλλομένης σειρᾶς τῆς ἐργασίας, τῆς συντελεσθείσης κατὰ τὸ ἄνω χρονικὸν διάστημα.

Ἐξητάσθησαν δηλ. μετ' ἐπιστασίας καὶ ἐμελετήθησαν οἱ πύργοι: τοῦ Λαουτέρη, εἰς τὸ ΒΔ. τῆς νήσου, τὸ Καμπαναριό, ὁ Πύργος τοῦ Καδέ, ὁ πύργος 'ς τῆς Ἀμουδάραις, τοῦ Κασιανᾶ, τοῦ Ἀργυροῦ, καὶ ὁ Ἄσπρος πύργος, παρεβλήθησαν δὲ πρὸς δύο σωζομένας ἀκροπόλεις, τὴν τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου καὶ τὴν τοῦ ἁγ. Νικήτα, ὡς καὶ πρὸς τὰ σωζόμενα ἐρείπια τοῦ περιδόλου τοῦ Κάστρου καὶ τὸν μὴ ἐσωτερικῶς ἐρευνηθέντα, εἰς ἀρκετὸν δὲ ὕψος σωζόμενον πύργον τοῦ ἁγ. Δημητρίου τῶν Ἐξαμπέλων.

Ὁ πύργος τοῦ Λαουτέρη, ἐπὶ ἀποτομωτάτης ὀρεινῆς προεξοχῆς ὑπὲρ τὸν ὄρμον τῶν Καμαρῶν κείμενος, σῶζει πρὸς Β. ὕψος 1,70, μειούμενον πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ κύκλου αὐτοῦ, ἔνεκα τῆς καταπτώσεως, ἔχει τὴν εἴσοδον πρὸς Ν., ἀνοίγματος 1,05. Ἀπὸ τῆς εἰσόδου ταύτης ἀρχίσαντες τὴν ἔρευναν καὶ καθαρίσαντες τὸ ἐσωτερικόν, εὐρέθημεν πρὸ δύο διαμερισμάτων, τοῦ ἐνὸς εὐθὺς μετὰ ταύτην, μεγαλειτέρου, οὗ τὸ ἔδαφος πρὸς τὸ βόρειον μέρος ἀνώμαλον, μέρος τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ ἴδρυται ὁ πύργος. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ, εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον πρὸς τὰ δεξιὰ, ἀπεκαλύφθη ἡ ἀρχὴ κλίμακος φερούσης πρὸς τὸ ἀνώτερον διαμέρισμα τοῦ πύργου, ἣ τὰ ἀνώτερα τοιαῦτα, καταπεπτωκότα ἤδη. Τῆς κλίμακος σῶζονται δύο βαθμίδες καὶ τρίτης μικρὸν μέρος, πλάτους 1,08. Τὸ διαμέρισμα τοῦτο τοῦ πύργου ἐκαλύπτετο εἰς ὕψος κατὰ τὸ κέντρον 2,60 ὑπὸ τῶν καταπεσόντων ἀπὸ τῆς στέγης χωμάτων καὶ τῶν παμμεγίστων ὀγκολίθων τῶν τοίχων αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς χώμασι τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνευρέθησαν εἰς διάφορα στρώματα κάτωθεν τῶν βαρυτάτων λίθων, θραύσματα ἀγγείων διαφόρων χρόνων, ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων, διὰ τῶν καλῶν χρόνων, τῶν Μακεδονικῶν, τῶν Ῥωμαϊκῶν μέχρι τῶν νεωτάτων. Μεταξὺ τούτων καὶ κύλινδροι μαρμάρινοι, μήκους 0,65, περιμέτρου 0,70, ἐκ τῶν χρησιμεύοντων εἰς ἐπίστρωσιν τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν καὶ σήμερον.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τὸ μικρότερον διαμέρισμα χωρίζεται τοῦ μεγαλειτέρου διὰ τοίχου πλάτους 0,44, σωζομένου ὕψους πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον 2,06, ἀπαρτιζομένου ἐκ λίθων δια-

φόρου μεγέθους, οὐχὶ μεγάλων ὅμως. Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο εἰσέρχεται τις διὰ θύρας εἰς τὸ μέσον τοῦ διαχωριστικοῦ τοίχου κειμένης, ἀνοίγματος ἑνὸς μέτρου, σωζούσης πρὸς τᾶριστέρα τῇ εἰσερχομένῳ παραστάδα ἐκ πρᾶσινου σχιστολίθου ὕψους 1,66, πάχους 0,12. Ἐντὸς τοῦ μικροτέρου τούτου διαμερίσματος ἀνευρέθη σωρεία τεμαχίων ἀγγείων πηλίνων διαφόρων χρόνων. Ἰδίᾳ ἀνευρέθησαν τεμάχια πίθων μεγίστων μετὰ πλατυτάτων καὶ παχυτάτων προεξεχόντων χειλέων περὶ τὸ στόμιον καὶ μετὰ ἐντετυπωμένων περὶ τὸ σῶμα κοσμημάτων σπειροειδῶν κανονικωτάτων, ἣ καὶ σχημάτων χιαστὶ διασταυρουμένων μετὰ μικρῶν κύκλων κοσμηματικῶν κατὰ τὰς σχηματιζομένας γωνίας. Ἄλλα ἔφερον εἰς ταινίαν συνεχῇ διακόσμησιν τοῦ γεωμετρικοῦ τρόπου κατὰ τετράγωνα διαχωριζόμενα ὑπὸ καθέτων γραμμῶν τριῶν ἢ τεσσάρων καὶ φέροντα χιαστὶ διεσταυρωμένας διπλᾶς γραμμάς, εἰς τὰ τριγωνικὰ ἀνοίγματα τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓν κυκλικὸν ἔντυπον κόσμημα. Ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ πίθου αἱ αὐταὶ χιαστὶ διασταυρούμεναι γραμμαί, ἀλλ' εἰς μέγα σχῆμα.

Πλὴν τούτων διάφορα μέρη ἀγγείων διαφόρων χρόνων ἀνευρεθέντα μαρτυροῦσι τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πύργου κατὰ πάσας τὰς περιόδους ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ἰδρύσεως μέχρι τοῦ χρόνου τῆς καταστροφῆς.

Ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας τοῦ πύργου τούτου ἐκ λίθων ἀποκοπέντων ἐκ τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ἱδρύεται, εἶνε ἰσοδομικὸς μετὰ πλάγιων πῶς ὅμως τῶν γραμμῶν τῶν χωριζουσῶν τοὺς παμμεγίστους λίθους, πρὸς τελειοτέραν σύνδεσιν. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ εἶνε μέτρων 6,38, εἶνε ὁηλ. ἐκ τῶν τριτευόντων πύργων τῶν σφριζομένων ἐπὶ τῆς νήσου, δεσπόζων ὅμως πάσης τῆς πρὸς Β. καὶ Δ. θαλάσσης καὶ τῶν ταύτῃ νήσων, ὅπως καὶ πολλοὺ μέρους τῆς πρὸς Β. κατευθύνσεως τῆς νήσου.

Μεταξὺ τῶν θραυσμάτων τῶν ἀγγείων, τῶν ἀνευρεθέντων ἐνταῦθα, ἔξέχουσι τέσσαρα τεμάχια παμμεγίστου πίθου, οὗ τὸ πλάτος τοῦ χεῖλους εἶνε 0,13. Πλὴν τούτων πολλὰ τεμάχια μετὰ ἐντετυπωμένων κοσμημάτων, ἰδίᾳ τῆς σπείρας τῆς διπλῆς μετὰ διπλῆς σειρᾶς μικρῶν κύκλων εἰς ἐκάστην σύσφιγξιν τῆς σπείρας, τρεῖς μέγιστοι πυθμένες τῶν ἰδίων πίθων, τεμάχιον μολυ-

δδίνου ἐλάσματος πρὸς σύνδεσιν, τεμάχιον σιδηροῦ ἐργαλείου κατιωμένου. Ταῦτα καταγραφέντα κατετέθησαν εἰς τὴν μικρὰν συλλογὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Σίφνου.

Δεύτερον ἠρευνήσαμεν τὸν πύργον τὸν φέροντα τὸ ὄνομα Καμπαναριό, ἐκ τοῦ σχήματος τῆς σφζομένης θύρας αὐτοῦ, κείμενον ἄνωθεν τοῦ χειμάρρου τῶν Καμαρῶν, ἀντικρὺ πρὸς τῶν ἀγίων Ἀναργύρων. Οὗτος σώζει τὸ περισσότερον ὕψος αὐτοῦ πρὸς Δ. καὶ ἐν μέρει πρὸς Β., ἔνθα διατηροῦνται ὑπὸ δόμοι αὐτοῦ ἐκ σχιστολίθου. Τὰ πρὸς Ν. καὶ Α. κατεστραμμένα μέχρι τοῦ βράχου. Ὀλίγιστα θραύσματα ἀγγείων ἀνευρέθησαν ἐν αὐτῷ, ὅμοια τοῖς τοῦ προηγουμένου πύργου. Τὰ τεμάχια τῶν λίθων τῶν ἀπαρτιζόντων τοὺς δόμους αὐτοῦ εἶνε παμμέγιστα. "Εν τούτων ἔχει μῆκος 2,90, ὕψος 0,60. "Ετερον 1,90. Τὸ ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τούτου εἶνε ἡ θύρα, ἥτις εἰς μόνον τοῦτον σώζεται πλήρης. Εἶνε τοξοειδῆς ἄνω, ὕψους 1,76, πλάτους 1,03 καὶ πάχους 0,58. Σώζει πλήρως τὸ τόξον ἄνω, συμπληρούμενον δι' ἐσφηνωμένου εἰς τὸ μέσον κανονικῶς τετμημένου ἐν σφηνοειδεῖ σχήματι λίθου λευκοῦ. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν ἡ θύρα ἐπὶ τοῦ πάχους τοῦ τοίχου αὐτῆς κατὰ συμμετρικὰς ἀποστάσεις φέρει ὁπὰς μεγάλας, ἡμικυκλικὰς ἄνω, πρὸς εἰσαγωγὴν μοχλῶν ἀσφαλτιστικῶν. Αὗται εἶνε ἀνὰ τρεῖς ἑκατέρωθεν, χωροῦσαι εἰς ἱκανὸν βάθος, καὶ συναντῶμεναι πρὸς ἄλλας ἔσωθεν τοῦ τοίχου παρὰ τὴν ἀριστερὰν τῇ εἰσιόντι παρὰστάδα μετ' ἄλλων καθέτως πρὸς ταῦτας φερομένων, πρὸς σύσφιγξιν τοῦ μοχλοῦ.

Ὁ πύργος οὗτος ἀντικρύζει τὸν πρὸς τὸ ΒΔ. ὅμοιον τῶν Ῥεουδιῶν καλούμενον, σφζόμενον εἰς μικρὸν ὕψος, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἄλλως γεωργοῦ τινος, καὶ πρὸς τὸ ΝΔ. τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ἄγ. Ἀνδρέου, ἔχει δὲ διάμετρον τὴν αὐτὴν καὶ ὁ τοῦ Λαουτέρου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἰδρυμένος εἶνε καὶ ὁ ἐν θέσει Καδὲ πύργος, ἐκ παμμέγιστων λίθων, ὧν τινες μῆκους 2,66, ὕψους 1,07, εἰς δὲ ἔχει ὕψος 1,27. Ἔχει τὴν θύραν πρὸς Ν. κατεστραμμένην ὁμῶς. Τὸ μεγαλύτερον σωζόμενον ὕψος αὐτοῦ εἶνε

1,72 κατὰ τὸ πρὸς Β. καὶ Α. μέρος. Τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας αὐτοῦ εἶνε 0,92, ὡς καὶ τὸ πᾶχος τοῦ τοίχου. Δυστυχῶς τοῦ ἐσωτερικοῦ οὐδὲν σώζεται. Ἐντελῶς μετετράπη τοῦτο ὑπὸ νεωτέρας χρήσεως, οὐδὲ παρυσίασέ τι τὸ ἄξιον λόγου. Οὗτος σχετίζεται πρὸς Δ. μὲν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, πρὸς Ν. δὲ πρὸς τὸν Ἀσπρον πύργον.

Καὶ ὁ κατὰ τὴν θέσιν Ἀμουδάραις, πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου πλησίον τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τοῦ Βουνοῦ, ὅπως καὶ ὁ τοῦ Καστανᾶ πρὸς τὸ Βόρειον καὶ ὁ κατὰ τὸ Πετάλι τοῦ Ἀργυροῦ τὴν αὐτὴν παρυσιάζουσιν ὄψιν, ἔχοντες τὰς αὐτὰς διαστάσεις πρὸς τὸν προηγούμενον. Ὁ πύργος τοῦ Ἀργυροῦ διατηρεῖ ἐκ τῆς εἰσόδου τὰς δύο μεγάλας, ἐν σχήματι ὀρθογωνίου πρίσματος παραστάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔφερον ἄνω ὡς ἐπίθεμα ἄλλον μέγαν λίθον, ἐκεῖ που κατακείμενον· οὕτω δ' ἡ θύρα δὲν θὰ ἦτο ἀψιδωτή.

Ἐκεῖνος ὅμως, περὶ τὸν ὁποῖον ἐστράφη τὸ περισσότερον μέρος τῆς ἐρεῦνης καὶ μελέτης εἶνε ὁ Ἀσπρος Πύργος λεγόμενος, κείμενος εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς νήσου καὶ δεσπόζων πάσης τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ θαλάσσης καὶ τῶν ἐν ἀπόπτῳ ἐν θαυμασίᾳ θέᾳ πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος νήσων, σχετιζόμενος δὲ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς τοῦτο ἀναπεπταμένην τῆς νήσου ἔκτασιν. Ὀνομάζεται Ἀσπρος Πύργος ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ λίθου, δι' οὗ εἶνε ἰδρυμένος. Εἶνε ὁ μεγαλείτερος τῶν ἐπὶ τῆς νήσου πύργων καὶ ὁ καλλίτερος διατηρούμενος, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς πάντας. Ἐχει διάμετρον 10,60 ἐσωτερικὴν. Ἐκαλύπτετο τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν χωμάτων τῶν καταπεσόντων ἄνωθεν ἀπὸ τὰς διαφόρους ὀροφὰς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν μεγίστων ὀγκολίθων, ὑπὸ τῶν ἀπὸ μακροτάτου χρόνου ἀναφυνέντων τεραστίων σχοίνων, εἰς βάθος ἄλλαχθ' ὀκτώ, ἄλλαχθ' δὲ καὶ δέκα μέτρων.

Εἰσήλθομεν διὰ τῆς πρὸς Ν. κατεστραμμένης θύρας καθαρίζοντες καὶ ἀποσπῶντες τοὺς βαθύτατα ἐρριζωμένους σχοίνους καὶ ἀπορρίπτοντες τοὺς ὀγκολίθους, προδάντες μέχρι τοῦ κατωτάτου ἐδάφους. Μετὰ τὸν καθαρισμόν τοῦ συνόλου παρυσιάσθη

ἡ ὅλη ὄψις τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων αὐτοῦ σαφές. Τὸ πάχος τοῦ περιθέοντος τοίχου εἶνε 1,24. Τὸ μεγαλείτερον σφζόμενον ὕψος αὐτοῦ εἶνε πρὸς τὸ βόρειον μέρος μέτρων 4,00, ὁ τρόπος δὲ τῆς οἰκοδομίας ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων πύργων.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνευ ὑπερθύρου θύραν εὐρίσκεται τις ἐντὸς τοῦ εἰς τρία μέρη διηρημένου ἐσωτερικοῦ τοῦ πύργου τούτου, καὶ πρῶτον εἰς τὸ μεσσίον διαιρέσιμα, χωριζόμενον τῶν δύο ἔνθεν καὶ ἔνθεν μικρότερων τοιούτων διὰ τοίχων διατηρούντων ὕψος 4,37, συγκοινωνούντων δὲ μετ' αὐτοῦ διὰ θυρῶν εἰς τὸ μέσον τῶν τοίχων τούτων κατεσκευασμένων καὶ σωζουσῶν καὶ παραστάδας καὶ ὑπέρθυρον. Οἱ τοῖχοι οὗτοι, ἐκ μικρότερων λίθων κατεσκευασμένοι, ἔπαθον συγκλονισμόν ὑπὸ τῶν καταπεσόντων ἄνωθεν λίθων καὶ χωμάτων καὶ τὸ ὑπέρθυρον δὲ τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῇ εἰσιόντι θύρας διαρραγὲν συνέκλινε πρὸς τὰ κάτω, δι' ὃ ἐκρίθη ἀναγκασίον νὰ ἀφεθῶσι τὰ πέριξ χώματα, ὅπως ἦσαν, πρὸς ἀποφυγὴν καταπτώσεως.

Ἐντὸς τοῦ μεσσίου τούτου διαιρέσιματος, τοῦ καὶ μεγαλείτερου, καὶ ὅσον ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ κατώτερον μέρος, ἤρχισαν νὰ παρουσιάζωνται θραύσματα ἀγγείων πάντων τῶν χρόνων, ὅπως καὶ εἰς τὸν πύργον τοῦ Λαουτέρη, πηλίνων καὶ υελίνων.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδον. ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς θύρας ἀπεκαλύφθησαν δύο πρόμοχοι τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ τοίχος λίθου, ἐνεσφηνωμένοι εἰς τὸν τοῖχον τοῦτον, ὕψους 0,42, πλάτους 0,38, πάχους 0,25, εἰς ὕψος 0,83 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, φέροντες κυλινδρικήν μεγάλην ὀπὴν διαμέτρου 0,13, εἰς ἣν βεδαιῶς ἐνετίθετο τοῦ αὐτοῦ σχήματος μοχλός. Τὸ τέρμα τοῦ τοίχου ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς θύρας κατὰ τὰς παραστάδας εἶνε καθαρώς ἰσοδομικόν, ὅπως καὶ ὁ ἄλλος τοίχος, πλὴν τοῦ ὅτι καὶ ἐδῶ αἱ συναρμογαὶ τῶν λίθων εἶνε εἰς μὲν τὸν ἄλλον τοῖχον πλάγαι, ἐδῶ δὲ κάθετοι.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῇ εἰσερχομένῳ, κατὰ τὴν γωνίαν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ κυκλικοῦ τοίχου τοῦ πύργου καὶ τοῦ τοίχου τοῦ δεξιοῦ ἐσωτερικοῦ διχωρίσματος εὐρέθη κατὰ χώραν ἀμφορεύς πηλίνος τῶν συνήθων χρόνων Ῥωμαϊκῶν, κεκλιμένος πρὸς τὴν γωνίαν, οὕτως ὥστε νὰ φαίνεται ὥσος ἐντελῶς· εὐθὺς ὅμως ὥς ἐπεχειρήσαμεν νὰ ἀνασηλώσωμεν αὐτόν, διεμοιράσθη

εἰς τεμάχια, εἰς ἃ εἶχε χωρισθῇ ὑπὸ τῆς ἄνωθεν πίεσεως. Ἀκριδῶς κάτωθεν τούτου ἤρχιζεν ὀχετὸς διὰ μικρῶν πλακῶν ἐπεστρωμένους, πλαγίως διευθυνόμενος πρὸς τὸ στόμιον δεξαμενῆς κείμενον πρὸ τῆς πύλης τοῦ ἀριστεροῦ διαμερίσματος. Τὸ στόμιον τοῦτο, μονόλιθον, ἐκ φαιοῦ σχιστολίθου, εἶχε παρ' αὐτὸ πρὸς Β. μάρμαρον μήκους 1,00, πλάτους 1,56, ὕψους 0,11, ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου, εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων 0,39, δύο τετραγωνικαὶ ἐντομαί, εἰς ὑποστήριξιν πιθανώτατα ὀργάνου πρὸς ἀντλησιν τοῦ ὕδατος τῆς δεξαμενῆς.

Ἡ δεξαμενὴ αὕτη, ἐν τῷ βράχῳ κατασκευασμένη, μετὰ παχείας ἐπ' αὐτοῦ ἐπαλοιφῆς, εἶνε διπλῇ, χωριζομένη εἰς δύο διὰ διαφράγματος πάχους 0,80 πρὸς τὸ ἐν καὶ 0,65 πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῆς ἐν τῷ μέσῳ ἐνωτικῆς θύρας, ἐχούσης πλάτος ἄνω 0,56 ἐν συγκλίσει διπλοῦ τόξου, κάτω 1,19, ὕψους δὲ 2,12. Τὸ πρὸς Δ. τμήμα τῆς δεξαμενῆς ἔχει μήκος 4,12, πλάτος 1,17, βάθος 2,30. Τὸ πρὸς Α. μήκος 4,33, πλάτος 1,83, ὕψος 2,38. Ἄνω συγκλίνουν οἱ τοῖχοι καὶ καλύπτονται ὑπὸ πλακῶν μεγάλων φαιοῦ σχιστολίθου.

Πέραν τῆς δεξαμενῆς, κατὰ τὴν δεξιὰν γωνίαν ἀνευρέθη μικρὰ τοιαύτη, ἀπαρτιζομένη ἐκ δύο μεγάλων μονολίθων πλακῶν σχιστολίθου, μιᾶς ἐστρωμένης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πολὺ μεγάλῃς καὶ μιᾶς καθέτως ὀρθίᾳς πρὸς Δ. καὶ μικροῦ τοίχου πρὸς Ν. Τοῦτο ἦτο μεταγενέστερον κατασκευάσμα. Εὐθὺς ὑπὸ τοῦτο ἀνευρέθησαν τεμάχια ἀγγείου χρώματος κίρρου μετὰ ἔχονους κοσμήματος ῥομβοειδοῦς, χρώματος ἐρυθροῦ, ἐπιτεθέντος διὰ παχέος χρωστήρος. Ἐκεῖ ὁμοίως ἀνευρέθη καὶ σπόνδυλος πήλινος ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἄλλοτε εἰς τοὺς παναρχαίους τάφους τῆς ἐπὶ τῆς νήσου θέσεως Βαθύ, μετὰ ἐγχαραγῶν πέριξ ἡμικυκλικῶν καὶ σιγμῶν πρὸ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἀριστερὰν γωνίαν τοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος ἐπὶ κτιστῆς ἐκ καλῶς ἡρμοσμένων λίθων βάσεως ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πύργου στηριζομένης, μήκους 1,44, πλάτους 0,97, ἀνευρέθη κατασκευάσμα μαρμάρινον μέγα μήκους 1,29, πλάτους 0,97, ὕψους 0,18, φέρον ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας κυκλικὴν ἐντομήν, διαμέτρου 0,88, ἐν εἵδει ὀχετοῦ περιθέουσιν τὴν κοιλότητά τὴν

σχηματιζομένην ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης καὶ ἀπολήγουσαν εἰς προεξοχήν, οἶονεῖ πρὸς διέξοδον ὕγρου. Ὅμοιον τούτῳ κατασκευάσμα σώζεται πρὸ ἐτῶν ἑξῶθεν τοῦ πύργου ἐκ φαίου μαρμάρου καὶ πρὸς Δ. αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου.

Ἐντεῦθεν τοῦ στομίου τῆς δεξαμενῆς καὶ ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι μαρμάρινον κατασκευάσμα ὀλίγον τεθραυσμένον, ἐν εἵδει κάλπης νεκρικῆς μετὰ κοιλότητος ἀρκετὰ βαθείας, ὕψους 0,22, διαμέτρου 0,17. Ἔτρωθεν τῆς θύρας τοῦ πύργου, ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ ἐδράζεται οὗτος, φαίνεται τὸ κατώφλιον μετὰ τετραγωνικοῦ ἀνοίγματος μήκους καὶ πλάτους 0,18, καὶ ἐντὸς τούτου δευτέρου κυκλικοῦ, διαμέτρου 0,09, εἰς ὃ εἰσήρχετο ἡ προεξοχή τοῦ γιγγύμου τῆς θύρας, ὅπως καὶ πρὸς ἀριστερὰ τετραγωνικῇ ἐντομῇ μήκους 0,11 καὶ πλάτους 0,09 πρὸς στήριξιν τοῦ ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους τοῦ θυρώματος καθέτου μοχλοῦ.

Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ διαμέρισμα τοῦ πύργου μετὰ τοῦ κεκλιμένου ὑπὸ τῆς καταπτώσεως μεγάλου τοίχου, ὕψους 4,37, ἔχει θύραν ὕψους 1,92, πλάτους 1,19. Μεταξὺ τῆς θύρας τῆς μεσσίας καὶ τοῦ τοίχου τοῦ πύργου πρὸς Ν. ὑπῆρχε θυρὶς ἀνοίγματος μέτρου, καταστραχμμένη νῦν. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ, πρὸς τὸ τελευταῖον ἔδαφος εἰς βάθος πέντε μέτρων ἀνευρέθησαν διάφορα τεμάχια πηλίνων ἀγγείων.

Ἐν τῷ κεντρικῷ διαμερίσματι ἐπὶ τοῦ τοίχου, τοῦ ἀντικρῆς τῆς κυρίας εἰσόδου, ὑπάρχουσιν εἰς ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους 1,50, δύο κόγχαι τριγωνικαὶ ἀνοίγματος 0,45 ὕψους καὶ 0,37 πλάτους κατωτέρου.

Τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι διαμέρισμα χωρίζεται καὶ αὐτὸ δι' ὁμοίου τοίχου εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος τῶν 4,37 σωζομένου, μετὰ ὁμοίας θύρας. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὴν κυρίαν θύραν τοῦ πύργου ὁ τοίχος τοῦ διαμερίσματος κόπτεται ὑπὸ κλίμακος ἐκ λευκοῦ λίθου, παρακολουθούσης τὴν κυλινδρικήν μορφήν τοῦ πύργου. Τῆς κλίμακος σώζονται δέκα καὶ ἑξ τῶν βαθμίδων, μήκους 1,03, πλάτους 0,35, ὕψους 0,22. Ἡ κλίμαξ στερεωτάτη, ἐδραζομένη ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος τοίχου, ἤγεν εἰς τὰ ἀνώτερα τοῦ πύργου διαμέρισματα, ἐνθυμίζει δὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ πύργου τοῦ Ἀγ. Πέτρου ἐν Ἀνδρῶν. Ἐκ φόδου καταπτώσεως τῶν βαθ-

μίδων ἀφέθησαν τὰ χρώματα τὰς τελευταίας ἀστηρίκτους ἄνω σήμερον βαθμίδας τῆς κλίμακος.

Τοιαύτη ἡ ὄψις τοῦ ἐρευνηθέντος Ἀσπρου Πύργου.

Ἐν τοῖς χώμασιν εἰς βάθος ἕξ μέτρων καὶ κάτω, μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, ἀνευρέθησαν πλεῖστα θραύσματα ἀγγείων, ἀνηκόντων εἰς παλαιωτάτους χρόνους, ὅπως καὶ εἰς χρόνους Ῥωμαϊκοὺς καὶ μεταγενεστέρους, καταδεικνύοντα τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἰδρυμάτων τούτων εἰς πάσας τὰς περιόδους τοῦ βίου τῆς νήσου. Οὕτω πλὴν τῶν ἄνω σημειωθέντων ἀνευρέθησαν:

1. Τρία ἀρτοειδῆ πῆλινα κατασκευάσματα μετὰ ὀπῆς πρὸς ἐξάρτησιν εἰς τὰ ὕφαντικὰ ἐργαλεῖα. Τὸ ἐν τούτων φέρει ἐγκεχαρχμένον τὸ γράμμα Α κακοτέχνως.

2. Ἐν ὅμοιον μικρὸν πῆλινον ἐν σχήματι πυραμίδος ἀποκεκομμένης τὴν κορυφὴν, τῶν συνήθων.

3. Δύο πῆλινοι λύχνοι μετὰ βροδάκων ἄνω.

4. Πηλίνου εἰδωλίου γυναικὸς μέρος καλῶς διατηρούμενον περιλαμδάνον τὰ κατὰ τὸ στήθος γυναικὸς μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ χιτῶνος ἐξωσμένου.

5. Ἀγγεῖον σχήματος ληκύθου λεπτότατον ἐρυθροῦ χρώματος τεθραυσμένον.

6. Πέθου μεγίστου τεμάχια ὡς τὰ τοῦ πύργου τοῦ Λαουτέρη.

7. Μέρος πηλίνου ἀγγείου χρώματος φαιοῦ, χονδροῦ, βαρέος, κακοτέχνως κατασκευασμένου, ἔχοντος ἐγχαραγὰς ὀπισθεν.

8. Λαδαί, χεῖλη, πυθμένες ἀγγείων διαφόρων χρόνων, ἐν οἷς καὶ τινὰ μετὰ γανώσεως.

9. Εἷς κύλινδρος ἐκ σκληροτάτου ὑπερύθρου λίθου.

10. Τρία τεμάχια χειρομύλου.

11. Μέρος ἀγγείου σκυφοειδοῦς ἀδαθοῦς, λίθου ὁμοίου τῷ τοῦ χειρομύλου.

12. Ἐστίας μαρμαρίνης μικρᾶς τεμάχια, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐφθαρμένα.

13. Τεμάχια ὑελίνων ἀγγείων.

14. Μέρος ἐπικράνου παραστάδος μαρμάρινον.

Πάντα ταῦτα καταγραφέντα κατετέθησαν εἰς τὴν συλλογὴν τῆς νήσου τὴν ἀρχαιολογικὴν.

Πλὴν τῶν πύργων τούτων ἤρχισα ἔρευναν καὶ εἰς τὸ ἐγγὺς τοῦ Ἀσπρου πύργου κατὰ τὴν προέχουσαν ἄκραν τυμβοειδὲς κατασκευάσμα, τὸ ὁποῖον ἔχει βάσιν περίξ ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων κλιμακωειδῶς τεθειμένων καὶ χρησιμευόντων ὡς ἀνάλημμα τῶν χωμάτων τοῦ μεγίστου τούτου κατασκευάσματος, ἰδίᾳ πρὸς Δ. καὶ Ν. Ἦρχισα δὲ τὴν ἔρευναν, διότι τὸ μὲν αἰ βροχαί, τὸ δὲ οἱ καλλιεργοῦντες τὸν παρὰ τὸ κατασκευάσμα ἀγρόν, ἐξικνούμενον μέχρι καὶ πέραν τῶν βάσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπιτηδεὺς σκάψαντες ὀλίγῳ πρότερον, εἶχον ἀρχίσῃ νὰ καταστρέψωσι τοῦτο, πρὶν ἢ γείνῃ εἰδικὴ ἔρευνα αὐτοῦ. Καὶ δοκιμαστικῶς διὰ τὴν περαιτέρω ἐργασίαν ἠνέψα τάφρον μήκους 9,64, ἀπολήγουσαν μέτρα τρία ἐντεῦθεν τοῦ κέντρου, πλάτους 2,00, ἵνα ἴδω ἂν ὄντως ἦτο ἄξιον περαιτέρω ἐρεύνης καὶ μελέτης τὸ μέρος. Ἐφθάσαμεν εἰς βάθος ἀνώτατον πρὸς τὸ κατὰ τὸ κέντρον τῆς τάφρου ἄκρον 5,68, εἰς τὸ μέσον 4,00, καὶ εἰς τὸ κατὰ τὴν περιφέρειαν ἄκρον 1,55. Εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον μετὰ τὰ τρία μέτρα εὐρέθημεν πρὸ βράχου εὐθραύστου, αὐτοῦ τούτου, ἐφ' οὗ τὸ κατασκευάσμα, τὸ φέρον παρὰ τοῖς ἐγγωρίοις τὸ ὄνομα Σωροῦδι. Τὸν αὐτὸν βράχον συνηντήσαμεν καὶ εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Ἦτοιμαζόμεν νὰ δοκιμάσω καὶ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, πλὴν τῆς ἀπὸ Ν. πρὸς Β., τὸ κατασκευάσμα τοῦτο, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ ἦλθε τηλεγραφικὴ ἀπάντησις εἰς τὴν πρὸς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον ἐρώτησίν μου, ἂν ἐπετρέπετο νὰ προδῶ εἰς ἔρευναν, δι' ἧς καθίστατό μοι γνωστόν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ παραχωρηθῇ ἄδεια ἄνευ γνώμης τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου. Διὰ τοῦτο, καὶ ἐπειδὴ ὁ χρόνος δὲν ἐπέτρεπε νέαν ἀναμονὴν ἀποφάσεως, διακόψας ἐπέχωσα καὶ πάλιν τὸ ἀνοιχθὲν μέρος, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν βροχῶν πληρωθῇ ὑδάτων, ἢ κινήσῃ τὴν περιεργίαν τῶν περίξ ἐχόντων κτήματα πρὸς λαθραίαν ἀνασκάλευσιν.

Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξήτασα τὰ παρὰ τὸ Κάστρον σωζόμενα ἐρείπια τείχους, ὅπως καὶ ἄλλους πύργους, εἰς ὧν τὴν ἐπίσκεψιν μόνον ἠρκέσθη, ἵνα ἀντιπαραβάλλω πρὸς τοὺς ἐρευνηθέντας, ὅπως εἶνε ὁ τῶν Ἑλλήνων καλούμενος, ὁ τοῦ Φιλίππακη, τῆς Χερρονήσου, τῆς Φεγγάρης, τῆς Μαύρης σπηληᾶς,

τῆς Μερσίνης, τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σκάφης. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἔρευναν τῶν πύργων ἐπέσπασε περισσότερο τὴν προσοχήν μου καὶ ἐλυπήθην διότι δὲν εἶχον περισσότερο χρόνον εἰς τὴν διάθεσίν μου πρὸς ἔρευναν, εἶνε ἀκρόπολις πλήρης, ἀνεξέταστος παρὰ τινος ὅλως μέχρι σήμερον. Εἶνε ἡ πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου, ἐντεῦθεν τῆς Χερρονήσου, πέραν τοῦ ἁγ. Σιλδέστρου, ἀντικρὺ τοῦ ἁγ. Συμεών, ὑπὲρ τὴν Χώνην ἀκρόπολις τοῦ ἁγ. Νικήτα. Ἔχει ἀνάγκην πολλῆς ἐρεύνης τὸ μέρος. Εἶνε ὠκεοδομημένη ἐκ λίθου φαιοῦ, ἀπὸ τοῦ τόπου εἰλημμένου, κατὰ τρόπον μικτόν, ἐξ ὀγκολίθων μεγάλων, ἔχουσα τὰς μακροτέρας πλευρὰς μήκους ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα μέτρα, τὰς δὲ βραχυτέρας περὶ τὰ εἴκοσι. Σῶζεται κατὰ τὸ πλεῖστον, πλὴν τοῦ ἄκρου βορειοδυτικοῦ, διατηρεῖ δὲ ὕψος ἐνιαχοῦ 2,50 καὶ δεξαμενὴν μεγίστην μετὰ τοιχώματος 2,00 πλάτους. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, πέριξ μεγάλης σχηματιζομένης αὐλῆς, κατὰ σειρὰν ὑπάρχουσι διάφορα διαμερίσματα, ὧν σαφεῖς τὰ χωρίσματα. Καὶ ἐδῶ ἤρχισαν νὰ ἀνοίγωσι λάκκους οἱ ἔχοντες πλησίον κτήματα, πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων.

Εἶνε ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ ἐρευνηθῇ ἐπακριδῶς τὸ μέρος. Ἐργασία μὴνὸς ὑπεραρκεῖ. Σχέδιον πλήρες καὶ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν πρὸ αὐτῆς, ὥς καὶ τῶν πύργων μετὰ πασσῶν τῶν λεπτομερειῶν, κατῆρτις ἤδη, δημοσιευθησόμενον ἐν ἰδιαιτέρᾳ μελέτῃ μετὰ τῶν ἐξαγομένων τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐν περισσοτέρᾳ εὐρύτητι καὶ διὰ τῶν προσηκουσῶν εἰκόνων ἀναπτυσσομένων.

Συντόμως καὶ περιεκτικῶς μόνον ἐνταῦθα σημειῶ, ὅτι ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης τῆς ὀλιγοχρονίου ἐδείχθη, ὅτι ἡ πληθὺς τῶν πύργων ἡ ἐπὶ τῆς Σίφνου παρκτηρουμένη, λόγον εἶχε τὴν μετὰδουσαν εἰδήσεων δι' ἰδιαιτέρων σημάτων, ἐν νυκτὶ διὰ τῆς φρυκτωρίας, ἐν καιρῷ ἡμέρας διὰ τοῦ καπνοῦ ἢ ἄλλων ἀπὸ συμφωνίας τρόπων, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς νήσου εἰς τὸ ἄλλο, καὶ πρὸς φρούρησιν, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῶν μεταλλείων, καὶ πρὸς συνεννόησιν πρὸς ἀλλήλους. Ἐσχηματίζετο οὕτω πλέγμα τούτων κατὰ πᾶσαν τὴν νήσον, οὗ κέντρον αἱ τρεῖς Ἀκροπόλεις, ἡ ἀρ-

χαιοτάτη τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου, ἡ εὐθὺς μετὰ ταύτην τοῦ ἁγ. Νικήτα καὶ ἡ τοῦ Κάστρου.

Ἐδείχθη ὁμοίως ἐκ τῆς ἐρεῦνης ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν ἐξετασθέντων, ὅτι οὗτοι ἔχουσιν ἀρχαιοτάτην τὴν καταγωγὴν. χρησιμοποιοιθέντες κατὰ πάσας τὰς περιόδους τῆς ζωῆς τῆς νήσου, μέχρι τῶν χρόνων τῆς Ἑνετοκρατίας, μεταβαλλόμενοι ἐκάστοτε καὶ ἐπισκευαζόμενοι ἀναλόγως τῶν χρόνων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν καταλαβόντων ἢ ἐνοικησάντων. Διότι καὶ οἰκήτορας μετέλλαξαν ἀπὸ τῶν τραχυτέρων ὀπλιτῶν, τῶν προασπιστῶν τῶν περίεξι μικρῶν συνοικισμῶν, οἷους πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἡ νήσος, μέχρι τῶν εἰρηνικωτάτων ποιμένων καὶ ἀγροδιαίτων, οἵτινες εὐρόντες τούτους ἐγκαταλειμμένους ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐνοίκησιν. Τοῦτο τοῦλάχιστον δεικνύουσι τὰ ἐν αὐτοῖς ἀνευρεθέντα ἔχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν. Τινὲς δὲ τῶν πύργων τούτων ἰδρύθησαν καὶ ἐν Μακεδονικοῖς χρόνοις καὶ ἐν Ῥωμαϊκοῖς, ὥς δεικνύει ὁ τρόπος τῆς ἰδρύσεως, ὅτε ἐκρίθη ἀναγκασία ἢ προσθήκη καὶ νέων σημείων συνεννοήσεως.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1915.

Ὁ ἐπὶ τῆς ἐρεῦνης καὶ μελέτης
τῶν ἀρχαίων ἐν Σίφνῳ πύργων σύμβουλος

ΙΑΚ. Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ